Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 15ης Μαρτίου 2012*

«Προστασία των καταναλωτών — Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης — Εσφαλμένη αναγραφή του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου — Επίπτωση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και των καταχρηστικών ρητρών στο κύρος της σύμβασης ως συνόλου»

Στην υπόθεση C-453/10,

με αντικείμενο αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Okresný súd Prešov (Σλοβακία) με απόφαση της 31ης Αυγούστου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Σεπτεμβρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Jana Pereničová,

Vladislav Perenič

κατά

SOS financ spol. s r. o.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, M. Safjan (εισηγητή), A. Borg Barthet, E. Levits και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak

γραμματέας: K. Sztranc-Sławiczek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησης της 15ης Σεπτεμβρίου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η J. Pereničová και ο V. Perenič, εκπροσωπούμενοι από τους I. Šafranko και A. Motyka, advokáti,

— η Σλοβακική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Ricziová,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Henze και την J. Kemper,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον F. Díez Moreno,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,

* Γλώσσα διαδικασίας: η σλοβακική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον G. Rozet, τον A. Tokár και την M. Owsiany-Hornung,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης αφορά αφενός την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), και των διατάξεων της οδηγίας 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές») (ΕΕ L 149, σ. 22), και αφετέρου τις συνέπειες που θα μπορούσε να έχει ως προς την οδηγία 93/13 η εφαρμογή της οδηγίας 2005/29.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ αφενός της J. Pereničová και του V. Perenič και αφετέρου της SOS financ spol. s r. o. (στο εξής: SOS), η οποία είναι μη τραπεζικό πιστωτικό ίδρυμα που χορηγεί καταναλωτικά δάνεια, αντικείμενο δε της εν λόγω διαφοράς είναι μια σύμβαση καταναλωτικής πίστης που συνήφθη μεταξύ των παραπάνω προσώπων και της εταιρίας αυτής.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία της Ένωσης

Η οδηγία 93/13

3 Η έβδομη, η δέκατη έκτη, η εικοστή και η εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 προβλέπουν τα εξής:

«[εκτιμώντας] ότι με τον τρόπο αυτό πρόκειται να διευκολυνθούν οι πωλητές αγαθών και οι παρέχοντες υπηρεσίες τόσο μέσα στη δική τους χώρα όσο και στην εσωτερική αγορά [και] ότι, ως εκ τούτου, θα τονωθεί ο ανταγωνισμός και θα υπάρξει έτσι αύξηση των δυνατοτήτων επιλογής για τους πολίτες της Κοινότητας ως καταναλωτές,

[...]

ότι, κατά την εκτίμηση της καλής πίστης, πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διαπραγματευτική δύναμη εκατέρου των συμβαλλομένων, στο αν ο καταναλωτής παρακινήθηκε κατά οποιοδήποτε τρόπο να αποδεχθεί τη ρήτρα και αν η παροχή των αγαθών ή των υπηρεσιών έγινε κατόπιν ειδικής παραγγελίας του καταναλωτή [και] ότι αυτή η απαίτηση μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα,

[...]

ότι οι συμβάσεις πρέπει να συντάσσονται με σαφή και κατανοητό τρόπο, ότι ο καταναλωτής πρέπει να έχει πράγματι την ευκαιρία να λάβει γνώση όλων των ρητρών [...],

ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να αποφεύγεται η παρουσία καταχρηστικών ρητρών μέσα στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία, ότι, εάν παρ' όλα αυτά εμφανίζονται στις συμβάσεις καταχρηστικές ρήτρες, δεν θα δεσμεύουν τον καταναλωτή, η δε σύμβαση θα εξακολουθεί να δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη σύμφωνα με τους ίδιους όρους, εάν μπορεί να υφίσταται χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

4 Κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 93/13:

«1. Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική, όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών [που απορρέουν] από τη σύμβαση.

[...]

3. Το παράρτημα περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.»

5 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«1. [...] ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

2. Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

6 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. Σε περίπτωση αμφιβολίας για την έννοια μιας ρήτρας, επικρατεί η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. [...]»

7 Κατά το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.

[...]»

8 Το άρθρο 8 της οδηγίας 93/13 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις, σύμφωνες προς τη Συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή.»

9 Το παράρτημα της οδηγίας 93/13 απαριθμεί τις ρήτρες στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 3, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας:

«1. Ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα:

[...]

θ) να συνάγουν αμετάκλητα την εκ μέρους του καταναλωτή αποδοχή ρητρών τις οποίες δεν είχε καμία πραγματική δυνατότητα να γνωρίζει πριν συνάψει τη σύμβαση,

[...]»

Η οδηγία 2005/29

10 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2005/29 είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

[...]

γ) "προϊόν": κάθε αγαθό ή υπηρεσία, συμπεριλαμβανομένης της ακίνητης περιουσίας, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων,

δ) "εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές" (οι οποίες αναφέρονται στο εξής και ως "εμπορικές πρακτικές"): κάθε πράξη, παράλειψη, τρόπος συμπεριφοράς ή εκπροσώπησης, εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης και του μάρκετινγκ, ενός εμπορευομένου, άμεσα συνδεόμενη με την προώθηση, πώληση ή προμήθεια ενός προϊόντος σε καταναλωτές,

ε) "ουσιώδης στρέβλωση της οικονομικής συμπεριφοράς των καταναλωτών": η χρήση μιας εμπορικής πρακτικής με σκοπό τη σημαντική μείωση της ικανότητας του καταναλωτή να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση, με επακόλουθο ο καταναλωτής να λάβει μια απόφαση συναλλαγής που διαφορετικά δεν θα ελάμβανε,

[...]

ια) "απόφαση συναλλαγής": απόφαση που λαμβάνει ο καταναλωτής για το κατά πόσον, πώς και υπό ποίους όρους θα πραγματοποιήσει αγορά, θα καταβάλει τίμημα πλήρως ή εν μέρει, θα κρατήσει ή θα διαθέσει προϊόν ή θα ασκήσει συμβατικό δικαίωμα επί του προϊόντος, είτε ο καταναλωτής αποφασίσει να προβεί σε ενέργεια είτε όχι,

[...]»

11 Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία ισχύει για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές, όπως αυτές [ορίζονται] στο άρθρο 5, πριν, κατά τη διάρκεια και ύστερα από εμπορική συναλλαγή σχετιζομένη με ένα συγκεκριμένο προϊόν.

2. Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαίου των συμβάσεων και, ιδίως, των κανόνων εγκυρότητας, διαμόρφωσης ή αποτελέσματος μιας σύμβασης.

[...]

4. Σε περίπτωση σύγκρουσης των διατάξεων της παρούσας οδηγίας με άλλους κοινοτικούς κανόνες που ρυθμίζουν συγκεκριμένες πτυχές αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, οι τελευταίοι επικρατούν και εφαρμόζονται επί των πτυχών αυτών.

5. Για διάστημα έξι ετών από τις 12 Ιουνίου 2007, τα κράτη μέλη θα μπορούν να εξακολουθούν να εφαρμόζουν εθνικούς κανόνες στο πεδίο των νομοθεσιών που προσεγγίζονται διά της παρούσας οδηγίας περιοριστικότερους και λεπτομερέστερους αυτών της παρούσας οδηγίας, εφόσον πρόκειται για διατάξεις με τις οποίες μεταφέρονται στο εθνικό δίκαιο οδηγίες που περιλαμβάνουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να είναι ουσιώδη για τη διασφάλιση επαρκούς προστασίας των καταναλωτών έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο στόχο.

[...]»

12 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Απαγορεύονται οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.

2. Μια εμπορική πρακτική είναι αθέμιτη όταν:

α) είναι αντίθετη προς τις απαιτήσεις επαγγελματικής ευσυνειδησίας,

και

β) στρεβλώνει ουσιωδώς ή ενδέχεται να στρεβλώσει ουσιωδώς την οικονομική συμπεριφορά του μέσου καταναλωτή στον οποίο φθάνει ή στον οποίο απευθύνεται το προϊόν ή του μέσου μέλους της ομάδας, όταν μια εμπορική πρακτική απευθύνεται σε μια συγκεκριμένη ομάδα καταναλωτών.

3. Εμπορικές πρακτικές που ενδέχεται να στρεβλώνουν ουσιωδώς την οικονομική συμπεριφορά μόνο μιας σαφώς προσδιοριζόμενης ομάδας καταναλωτών που είναι ιδιαιτέρως ευάλωτοι ως προς την πρακτική αυτή ή ως προς το συγκεκριμένο προϊόν λόγω πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας, ηλικίας ή ακρισίας, με τέτοιο τρόπο ώστε ο εμπορευόμενος να μπορεί ευλόγως να το προβλέψει, εκτιμώνται υπό το πρίσμα του μέσου μέλους της συγκεκριμένης ομάδας. [...]

4. Ιδιαιτέρως, εμπορικές πρακτικές, είναι αθέμιτες όταν:

α) είναι παραπλανητικές όπως καθορίζεται στα άρθρα 6 και 7,

ή

β) είναι επιθετικές όπως καθορίζεται στα άρθρα 8 και 9.

[...]»

13 Κατά το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας:

«1. Μια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική όταν περιλαμβάνει εσφαλμένες πληροφορίες και είναι επομένως αναληθής ή, όταν, με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της συνολικής παρουσίασής της, εξαπατά ή ενδέχεται να εξαπατήσει τον μέσο καταναλωτή, ακόμα και εάν οι πληροφορίες είναι, αντικειμενικά, ορθές όσον αφορά ένα ή περισσότερα από τα στοιχεία τα οποία παρατίθενται κατωτέρω και, ούτως ή άλλως, τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία, διαφορετικά, δεν θα ελάμβανε:

[...]

δ) η τιμή ή ο τρόπος υπολογισμού της ή η ύπαρξη ειδικής πλεονεκτικής τιμής,

[...]»

14 Το άρθρο 7 της οδηγίας 2005/29 προβλέπει τα εξής:

«1. Μια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική όταν, στο πραγματικό της πλαίσιο, λαμβανομένων υπόψη όλων των χαρακτηριστικών της και των περιστάσεων, καθώς και των περιορισμών του συγκεκριμένου μέσου επικοινωνίας, παραλείπει ουσιώδεις πληροφορίες που χρειάζεται ο μέσος καταναλωτής, ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο, για να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής και ως εκ τούτου τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε.

2. Παραπλανητική παράλειψη τεκμαίρεται και όταν ο εμπορευόμενος αποκρύπτει ουσιώδεις πληροφορίες ή τις παρέχει κατά τρόπο ασαφή, ακατάληπτο, διφορούμενο ή εκτός χρόνου κατά τα αναφερόμενα στην παράγραφο 1, λαμβανομένων υπόψη των ζητημάτων που περιγράφονται στην εν λόγω παράγραφο, ή όταν δεν προσδιορίζει την εμπορική επιδίωξη της εμπορικής πρακτικής, εφόσον αυτή δεν είναι ήδη προφανής από το συγκεκριμένο πλαίσιο και όταν, και στις δύο περιπτώσεις, τούτο έχει ή ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα να λάβει ο μέσος καταναλωτής απόφαση για συναλλαγή την οποία, διαφορετικά, δεν θα είχε λάβει.

[...]»

15 Το άρθρο 11 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να υπάρχουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για την καταπολέμηση αθέμιτων εμπορικών πρακτικών προκειμένου να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας προς το συμφέρον των καταναλωτών.

[...]»

16 Κατά το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη καθορίζουν κυρώσεις για παραβάσεις των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της επιβολής αυτών των κυρώσεων. Οι κυρώσεις αυτές πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.»

Η εθνική νομοθεσία

17 Το άρθρο 52 του σλοβακικού αστικού κώδικα ορίζει τα εξής:

«1) Ως "σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή" νοείται κάθε σύμβαση, υπό οποιαδήποτε νομική μορφή, μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.

2) Οι ρήτρες σύμβασης συναπτόμενης με καταναλωτή, καθώς και κάθε άλλη διάταξη που διέπει τις έννομες σχέσεις που συνήψε καταναλωτής εφαρμόζονται υπέρ του καταναλωτή. Στερούνται κύρους οι αυτοτελείς συμβάσεις ή συμφωνίες των οποίων ο σκοπός ή το περιεχόμενο συνίσταται στην καταστρατήγηση των εν λόγω διατάξεων.

[...]

4) Ως “καταναλωτής” νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο που συνάπτει δικαιοπραξία για σκοπούς που δεν είναι δυνατόν να αναχθούν στην εμπορική ή σε άλλη οικονομική δραστηριότητά του.»

18 Το άρθρο 53 του εν λόγω κώδικα προβλέπει τα εξής:

«1) Σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή δεν πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις συνεπαγόμενες εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων στη σύμβαση μερών (καταχρηστική ρήτρα). Δεν θεωρείται καταχρηστική η συμβατική ρήτρα που αφορά το κύριο αντικείμενο της σύμβασης ή το ανάλογο της τιμής, αν η ρήτρα αυτή διατυπώνεται κατά τρόπο ακριβή, σαφή και κατανοητό ή αν η καταχρηστική ρήτρα έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης.

[...]

4) Θεωρούνται ως καταχρηστικές οι ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται σε σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή και οι οποίες, μεταξύ άλλων:

[...]

k) επιβάλλουν, υπό μορφή ποινής, στον καταναλωτή ο οποίος δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του την υποχρέωση καταβολής δυσανάλογα υψηλής αποζημίωσης,

[...]

5) Στερούνται κύρους οι καταχρηστικές ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται σε σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή.»

19 Το άρθρο 4 του νόμου 258/2001, περί των συμβάσεων καταναλωτικής πίστης, ορίζει τα εξής:

«1) Οι συμβάσεις καταναλωτικής πίστης καταρτίζονται εγγράφως επί ποινή ακυρότητας και ένα αντίτυπο της σύμβασης παραδίδεται στον καταναλωτή.

2) Η σύμβαση καταναλωτικής πίστης πρέπει να περιλαμβάνει, πέραν των γενικών στοιχείων της σύμβασης,

[...]

j) το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο [στο εξής: ΣΕΠΕ] καθώς και το σύνολο των εξόδων για την πίστωση, όπως αυτά υπολογίζονται με βάση τα διαθέσιμα κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης στοιχεία,

[...]

Αν η σύμβαση καταναλωτικής πίστης δεν περιέχει τα στοιχεία τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2, στοιχείο j, η χορηγούμενη πίστωση λογίζεται απαλλαγμένη τόκων και εξόδων.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

20 Οι ενάγοντες της κύριας δίκης ζητούν από το αιτούν δικαστήριο να αναγνωρίσει την ακυρότητα της σύμβασης καταναλωτικής πίστης που συνήψαν με την SOS, μη τραπεζικό πιστωτικό ίδρυμα που χορηγεί καταναλωτικά δάνεια βάσει τυποποιημένων συμβάσεων προσχώρησης. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η επίμαχη πίστωση χορηγήθηκε στους ενάγοντες στις 12 Μαρτίου 2008.

21 Βάσει της σύμβασης αυτής, η SOS χορήγησε στους ενάγοντες της κύριας δίκης πίστωση ποσού 150 000 σλοβακικών κορωνών (SKK) (4 979 ευρώ), το οποίο θα εξοφλούνταν σε 32 μηνιαίες δόσεις των 6 000 SKK (199 ευρώ), ενώ η τριακοστή τρίτη και τελευταία δόση θα ανερχόταν στο ποσό της χορηγηθείσας πίστωσης. Οι ενάγοντες δηλαδή όφειλαν να επιστρέψουν ποσό 342 000 SKK (11 352 ευρώ).

22 Με την εν λόγω σύμβαση το ΣΕΠΕ καθορίστηκε σε 48,63 %, ενώ, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του αιτούντος δικαστηρίου, το επιτόκιο αυτό ανέρχεται στην πραγματικότητα σε 58,76 %, καθόσον η SOS δεν περιέλαβε στους υπολογισμούς της τα έξοδα για την πίστωση που χορήγησε.

23 Επιπλέον, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμβαση περιέχει πολλές ρήτρες δυσμενείς για τους ενάγοντες.

24 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η αναγνώριση της ακυρότητας ολόκληρης αυτής της σύμβασης χορήγησης βραχυπρόθεσμης πίστωσης, η οποία θα στηριζόταν στον καταχρηστικό χαρακτήρα ορισμένων ρητρών της, θα ήταν ευνοϊκότερη για τους ενάγοντες από ό,τι η διατήρηση σε ισχύ των μη καταχρηστικών ρητρών της σύμβασης. Πράγματι, στην πρώτη περίπτωση, οι ενδιαφερόμενοι καταναλωτές θα ήσαν υποχρεωμένοι να καταβάλουν μόνο τόκους υπερημερίας, με επιτόκιο 9 %, και όχι το σύνολο των εξόδων για τη χορηγηθείσα πίστωση, τα οποία υπερβαίνουν κατά πολύ τους εν λόγω τόκους.

25 Το Okresný súd Prešov έκρινε ότι η επίλυση της ένδικης διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία των διαφόρων εφαρμοστέων εν προκειμένω διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, οπότε αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Είναι το εύρος της προστασίας του καταναλωτή την οποία προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 [...] τέτοιο ώστε να επιτρέπει, αν διαπιστωθεί, σε σύμβαση που έχει συναφθεί με καταναλωτή, η ύπαρξη καταχρηστικών ρητρών, να θεωρηθεί ότι η σύμβαση στο σύνολό της δεν δεσμεύει τον καταναλωτή, εφόσον η λύση αυτή είναι ευνοϊκότερη για τον ίδιο;

2) Επιτρέπουν τα κριτήρια βάσει των οποίων μια εμπορική πρακτική χαρακτηρίζεται αθέμιτη, κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29 [...], να θεωρηθεί ότι, αν ο επιχειρηματίας αναφέρει στη σύμβαση [ΣΕΠΕ] μικρότερο από το πραγματικό, η συμπεριφορά αυτή του επιχειρηματία έναντι του καταναλωτή μπορεί να θεωρηθεί αθέμιτη εμπορική πρακτική; Επιτρέπει η οδηγία 2005/29 [...], στην περίπτωση κατά την οποία διαπιστωθεί η ύπαρξη αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, να επηρεαστούν το κύρος της σύμβασης χορήγησης πίστωσης και η επίτευξη των σκοπών των άρθρων 4, παράγραφος 1, και 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, εφόσον η ακύρωση της σύμβασης είναι ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

26 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια, όταν διαπιστώνουν την ύπαρξη καταχρηστικών ρητρών σε σύμβαση που έχει συναφθεί μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, να αποφασίζουν ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από τη σύμβαση αυτή στο σύνολό της, με το σκεπτικό ότι η λύση αυτή είναι ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή.

27 Για να δοθεί απάντηση στο παραπάνω ερώτημα, υπενθυμίζεται καταρχάς ότι το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία 93/13 στηρίζεται στην αντίληψη ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία, τόσο ως προς τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης όσο και ως προς το

επίπεδο της πληροφόρησης, και ως εκ τούτου είναι υποχρεωμένος να προσχωρεί στους όρους που έχει καταρτίσει εκ των προτέρων ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους (αποφάσεις της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-168/05, Mostaza Claro, Συλλογή 2006, σ. I-10421, σκέψη 25, της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM, Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψη 22, και της 6ης Οκτωβρίου 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, Συλλογή 2009, σ. I-9579, σκέψη 29).

28 Λόγω της ασθενέστερης αυτής θέσης, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι οι καταχρηστικές ρήτρες, «τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές». Όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για επιτακτικού χαρακτήρα διάταξη, η οποία τείνει να αντικαταστήσει την τυπική ισορροπία που εισάγει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με μια ουσιαστική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Mostaza Claro, σκέψη 36, και Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 30, και απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, Συλλογή 2010, σ. I-10847, σκέψη 47).

29 Όσον αφορά τις συνέπειες που έχει για το κύρος μιας σύμβασης η διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της, υπογραμμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, «η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες».

30 Στο πλαίσιο αυτό, τα εθνικά δικαστήρια που διαπιστώνουν ότι οι συμβατικές ρήτρες είναι καταχρηστικές οφείλουν, δυνάμει του εν λόγω άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, αφενός να συνάγουν όλες τις απορρέουσες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο συνέπειες, ώστε ο καταναλωτής να μη δεσμεύεται από τις εν λόγω ρήτρες (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψεις 58 και 59, και διάταξη της 16ης Νοεμβρίου 2010, C-76/10, Pohotovosť, Συλλογή 2010, σ. I-11557, σκέψη 62), και αφετέρου να εκτιμούν κατά πόσον η οικεία σύμβαση μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές αυτές ρήτρες (βλ. προαναφερθείσα διάταξη Pohotovosť, σκέψη 61).

31 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη νομολογία που παρατέθηκε παραπάνω στη σκέψη 28 και όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 63 των προτάσεών της, ο σκοπός που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης με την οδηγία 93/13 είναι η αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών και η καταρχήν διατήρηση του κύρους της σύμβασης ως συνόλου και όχι η ακύρωση όλων των συμβάσεων που περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες.

32 Όσον αφορά τα κριτήρια με βάση τα οποία εξακριβώνεται αν μια σύμβαση μπορεί πράγματι να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες, επισημαίνεται ότι τόσο το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 όσο και οι απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου ως προς τις οικονομικές δραστηριότητες συνηγορούν υπέρ μιας αντικειμενικής προσέγγισης κατά την ερμηνεία της διάταξης αυτής, οπότε, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 66 έως 68 των προτάσεών της, η κατάσταση στην οποία τελεί ο ένας από τους συμβαλλόμενους, εν προκειμένω ο καταναλωτής, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως το αποφασιστικό κριτήριο για τη μελλοντική τύχη της σύμβασης.

33 Κατά συνέπεια, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 δεν έχει την έννοια ότι, κατά την εξακρίβωση του ζητήματος αν μια σύμβαση που περιέχει μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες, ο δικάζων δικαστής μπορεί να βασίζεται μόνο στο ότι η ακύρωση ολόκληρης της σύμβασης ενδέχεται να είναι ευνοϊκή για τον καταναλωτή.

34 Με το δεδομένο αυτό, πρέπει να τονιστεί πάντως ότι η οδηγία 93/13 προέβη μόνο σε μερική και κατ' ελάχιστο περιεχόμενο εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών περί καταχρηστικών ρητρών, αναγνωρίζοντας ταυτοχρόνως στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να διασφαλίζουν υπέρ των καταναλωτών υψηλότερο επίπεδο προστασίας από εκείνο που προβλέπει η ίδια. Έτσι, το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ρητά τη δυνατότητα των κρατών μελών «να θεσπίζουν ή διατηρούν, στον

τομέα που διέπεται από την […] οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνες προς τη Συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή» (βλ. απόφαση της 3ης Ιουνίου 2010, C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, Συλλογή 2010, σ. I-4785, σκέψεις 28 και 29).

35 Κατά συνέπεια, η οδηγία 93/13 δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να προβλέπουν με τη νομοθεσία τους, τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης, ότι επιτρέπεται η ακύρωση ολόκληρης της σύμβασης που έχει συναφθεί μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή και περιέχει μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες, αν η ακύρωση αυτή παρέχει τελικά καλύτερη προστασία στον καταναλωτή.

36 Κατόπιν των παραπάνω σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, κατά την εξακρίβωση του ζητήματος αν μια σύμβαση την οποία έχει συνάψει ένας επαγγελματίας με καταναλωτή και η οποία περιέχει μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις ρήτρες αυτές, ο δικάζων δικαστής δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στο ότι η ακύρωση ολόκληρης της σύμβασης αυτής ενδέχεται να είναι ευνοϊκή για έναν από τους συμβαλλόμενους, εν προκειμένω για τον καταναλωτή. Η εν λόγω οδηγία δεν απαγορεύει πάντως στα κράτη μέλη να προβλέπουν, τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης, ότι η σύμβαση την οποία έχει συνάψει ένας επαγγελματίας με καταναλωτή και η οποία περιέχει μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες είναι εξ ολοκλήρου άκυρη, αν η ακυρότητα αυτή παρέχει τελικά καλύτερη προστασία στον καταναλωτή.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

37 Με το δεύτερο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν η αναγραφή σε μια σύμβαση καταναλωτικής πίστης ενός ΣΕΠΕ μικρότερου από το πραγματικό μπορεί να θεωρηθεί αθέμιτη εμπορική πρακτική, κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο ερώτημα αυτό, υποβάλλεται στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικά με τις συνέπειες της διαπίστωσης αυτής ενόψει της εκτίμησης αφενός του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της σύμβασης αυτής, από την άποψη του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, και αφετέρου του κύρους της εν λόγω σύμβασης στο σύνολό της, από την άποψη του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ίδιας αυτής οδηγίας.

38 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει καταρχάς να υπενθυμιστεί ότι το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας ορίζει, χρησιμοποιώντας ιδιαιτέρως ευρεία διατύπωση, ότι ως «εμπορική πρακτική» νοείται «κάθε πράξη, παράλειψη, τρόπος συμπεριφοράς ή εκπροσώπησης, εμπορική επικοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της διαφήμισης και του μάρκετινγκ, ενός εμπορευομένου, άμεσα συνδεόμενη με την προώθηση, πώληση ή προμήθεια ενός προϊόντος σε καταναλωτές» (αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 2010, C-304/08, Plus Warenhandelsgesellschaft, Συλλογή 2010, σ. I-217, σκέψη 36, και της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-540/08, Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag, Συλλογή 2010, σ. I-10909, σκέψη 17).

39 Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο γ', της ίδιας οδηγίας, η εν λόγω οδηγία ισχύει για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές πριν, κατά τη διάρκεια ή ύστερα από εμπορική συναλλαγή που αφορά οποιοδήποτε αγαθό ή υπηρεσία. Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, αθέμιτες είναι, μεταξύ άλλων, οι παραπλανητικές πρακτικές.

40 Τέλος, όπως προκύπτει από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, μια εμπορική πρακτική θεωρείται παραπλανητική, όταν περιλαμβάνει εσφαλμένες πληροφορίες και είναι επομένως αναληθής ή όταν, με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της συνολικής παρουσίασής της, εξαπατά ή ενδέχεται να εξαπατήσει τον μέσο καταναλωτή όσον αφορά ένα ή περισσότερα από τα στοιχεία τα οποία παρατίθενται στο εν λόγω άρθρο 6, παράγραφος 1, και, ούτως ή άλλως, τον οδηγεί ή ενδέχεται

να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία, διαφορετικά, δεν θα ελάμβανε. Μεταξύ των στοιχείων τα οποία αφορά η διάταξη αυτή καταλέγονται η τιμή και ο τρόπος υπολογισμού της τιμής.

41 Μια εμπορική πρακτική που, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, συνίσταται στην αναγραφή στη σύμβαση χορήγησης πίστωσης ενός ΣΕΠΕ μικρότερου από το πραγματικό αποτελεί εσφαλμένη πληροφορία ως προς το συνολικό κόστος της πίστωσης και, συνεπώς, ως προς την τιμή, στην οποία αναφέρεται το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29. Εφόσον η αναγραφή τέτοιου ΣΕΠΕ οδηγεί ή ενδέχεται να οδηγήσει τον μέσο καταναλωτή να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε, πράγμα που εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει, η εσφαλμένη αυτή πληροφορία πρέπει να χαρακτηριστεί ως «παραπλανητική» εμπορική πρακτική, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29.

42 Όσον αφορά τις συνέπειες της διαπίστωσης αυτής επί της εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών της σύμβασης αυτής από την άποψη του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, πρέπει να τονιστεί ότι η διάταξη αυτή δίδει ιδιαίτερα ευρύ ορισμό των κριτηρίων που μπορούν να εφαρμόζονται ενόψει της εκτίμησης αυτής, αφού αναφέρει ρητά «όλες [τις] περιστάσεις» που περιβάλλουν τη σύναψη της οικείας σύμβασης.

43 Υπό τις συνθήκες αυτές, όπως άλλωστε τόνισε και η γενική εισαγγελέας με το σημείο 125 των προτάσεών της, η διαπίστωση ότι μια εμπορική πρακτική είναι αθέμιτη αποτελεί απλώς ένα από τα στοιχεία στα οποία το αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να βασιστεί για να εκτιμήσει αν οι ρήτρες μιας σύμβασης είναι καταχρηστικές σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

44 Το στοιχείο αυτό δεν λειτουργεί πάντως ως αυτόματη απόδειξη του καταχρηστικού χαρακτήρα των επίμαχων ρητρών. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να αποφασίσει κατά πόσον τα γενικά κριτήρια που προβλέπονται στα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 93/13 έχουν εφαρμογή στη συγκεκριμένη ρήτρα, η οποία πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με όλες τις περιστάσεις της οικείας περίπτωσης (βλ. επ' αυτού απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Συλλογή 2004, σ. I-3403, σκέψεις 19 έως 22, προαναφερθείσες αποφάσεις Pannon GSM, σκέψεις 37 έως 43, και VB Pénzügyi Lízing, σκέψεις 42 και 43, καθώς και προαναφερθείσα διάταξη Pohotovosť, σκέψεις 56 έως 60).

45 Όσον αφορά τις συνέπειες που έχει η διαπίστωση ότι η εσφαλμένη αναγραφή του ΣΕΠΕ συνιστά αθέμιτη εμπορική πρακτική, ενόψει της εκτίμησης του κύρους της οικείας σύμβασης στο σύνολό της με γνώμονα το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, αρκεί να τονιστεί ότι η οδηγία 2005/29 εφαρμόζεται, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, υπό την επιφύλαξη του δικαίου των συμβάσεων, και ιδίως των κανόνων που διέπουν το κύρος, τη διαμόρφωση ή τα αποτελέσματα των συμβάσεων.

46 Κατά συνέπεια, η διαπίστωση ότι μια εμπορική πρακτική είναι αθέμιτη δεν έχει άμεσες συνέπειες επί του ζητήματος αν η σύμβαση είναι έγκυρη από την άποψη του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

47 Κατόπιν των παραπάνω σκέψεων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μια εμπορική πρακτική που, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης πρακτική, συνίσταται στην αναγραφή στη σύμβαση χορήγησης πίστωσης ενός ΣΕΠΕ μικρότερου από το πραγματικό πρέπει να χαρακτηριστεί «παραπλανητική», κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, εφόσον οδηγεί ή ενδέχεται να οδηγήσει τον μέσο καταναλωτή να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν αυτό συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης. Η διαπίστωση ότι η εμπορική αυτή πρακτική είναι αθέμιτη αποτελεί απλώς ένα από τα στοιχεία στα οποία το αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να βασιστεί, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, για να εκτιμήσει αν είναι

καταχρηστικές οι ρήτρες της σύμβασης που αφορούν το κόστος της πίστωσης προς τον καταναλωτή. Η διαπίστωση αυτή δεν έχει πάντως άμεσες συνέπειες για την εκτίμηση, από την άποψη του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, του κύρους της σύμβασης χορήγησης πίστωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

48 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι, κατά την εξακρίβωση του ζητήματος αν μια σύμβαση την οποία έχει συνάψει ένας επαγγελματίας με καταναλωτή και η οποία περιέχει μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις ρήτρες αυτές, ο δικάζων δικαστής δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στο ότι η ακύρωση ολόκληρης της σύμβασης αυτής ενδέχεται να είναι ευνοϊκή για έναν από τους συμβαλλόμενους, εν προκειμένω για τον καταναλωτή. Η εν λόγω οδηγία δεν απαγορεύει πάντως στα κράτη μέλη να προβλέπουν, τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης, ότι η σύμβαση την οποία έχει συνάψει ένας επαγγελματίας με καταναλωτή και η οποία περιέχει μία ή περισσότερες καταχρηστικές ρήτρες είναι εξ ολοκλήρου άκυρη, αν η ακυρότητα αυτή παρέχει τελικά καλύτερη προστασία στον καταναλωτή.**

2) **Μια εμπορική πρακτική που, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης πρακτική, συνίσταται στην αναγραφή στη σύμβαση χορήγησης πίστωσης ενός συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου μικρότερου από το πραγματικό πρέπει να χαρακτηριστεί «παραπλανητική», κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»), εφόσον οδηγεί ή ενδέχεται να οδηγήσει τον μέσο καταναλωτή να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα ελάμβανε. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν αυτό συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης. Η διαπίστωση ότι η εμπορική αυτή πρακτική είναι αθέμιτη αποτελεί απλώς ένα από τα στοιχεία στα οποία το αρμόδιο δικαστήριο μπορεί να βασιστεί, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, για να εκτιμήσει αν είναι καταχρηστικές οι ρήτρες της σύμβασης που αφορούν το κόστος της πίστωσης προς τον καταναλωτή. Η διαπίστωση αυτή δεν έχει πάντως άμεσες συνέπειες για την εκτίμηση, από την άποψη του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, του κύρους της σύμβασης χορήγησης πίστωσης.**

(υπογραφές)